

АНОТАЦІЯ

Сова М. В. Тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Хмельницький національний університет, Хмельницький, 2025.

У роботі виокремлено й теоретично узагальнено сучасні тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю в кінці XX – на початку XXI століття, обґрунтовано можливості творчої реалізації конструктивних ідей китайського досвіду в системі вищої мовної освіти України.

У *першому розділі* «Теоретико-методологічні засади розвитку мовної освіти в Китаї» з'ясовано стан розроблення проблеми в українському й зарубіжному науковому дискурсі, досліджено вплив філософських учень на розвиток мовної освіти в Китаї, схарактеризовано сучасні стратегії розвитку державної мовної політики Китаю, обґрунтовано білінгвальну освіту як стратегічний напрям розвитку людських ресурсів Китаю.

Усебічний аналіз джерельної бази засвідчив, що проблема розвитку мовної освіти в університетах Китаю не набула системного дослідження в порівняльно-педагогічному дискурсі. Відповідно до логіки наукового пошуку, сучасні студії систематизовано за кількома напрямками: історичні й соціально-філософські засади розвитку мовної освіти в Китаї; розвиток і реформування мовної політики Китаю в II половині XX – на початку XXI століття; мовне розмаїття та лінгвальна толерантність у китайському суспільстві; психолого-педагогічні основи розвитку мовної освіти в Китаї; розвиток і функціонування системи вищої освіти Китаю; процеси лінгвальної та освітньої глобалізації, інтернаціоналізації вищої мовної освіти Китаю й України.

З'ясовано, що історичні й соціально-філософські засади розвитку мовної освіти в Китаї становлять основу для її розуміння як багатогранного феномену, який поєднує національні традиції, модернізацію та глобалізацію. Китайська

система мовної освіти є результатом впливу конфуціанства, даосизму, буддизму, що послуговували фундаментом китайської культури й соціальних норм. Ця освіта виконує роль не лише засобу комунікації, але й механізму соціального згуртування, інструменту міжнародної інтеграції та збереження національної спадщини.

На сучасному етапі мовною політикою в Китаї опікується низка державних установ, серед основних завдань яких—дослідження мовної ситуації в країні, уніфікація мовних норм, а також затвердження ієрогліфічних стандартів, обов’язкових для дотримання носіями китайської мови. Зміни в мовній освіті відображають національні пріоритети розвитку китайського суспільства. З-поміж ключових варто назвати підвищення рівня володіння іноземними мовами, популяризацію китайської мови у світі, сприяння міжкультурному діалогу. Внутрішня мовна політика Китаю передбачає проведення заходів усередині країни, популяризацію мови в зарубіжних країнах через застосування, зокрема, «м’якої сили», що посилює світову конкуренцію за освітній ринок. Уряд країни, формуючи мовну політику та її лінгвальний ландшафт, прагне досягти тримовності й двописемності (оволодіння трьома мовами: рідною мовою етнічної меншини, путунхуа та англійською). У культурно-освітньому просторі функціює чотири моделі багатомовної освіти: «аккумулятивна» («Accretive»), «збалансована» («Balanced»), «перехідна» («Transitional»), «знецінена» («Depreciative»). Специфіка моделей відображена в пріоритетності мови етнічної меншини або китайської мови.

У *другому розділі* «Організаційно-методичні засади мовної освіти в університетах Китаю» подано загальну характеристику системи університетської освіти Китаю, досліджено типологію програм із мовної освіти в університетах Китаю, описано інноваційні підходи до викладання китайської мови як іноземної в університетах Китаю, проаналізовано навчально-методичний супровід та інформаційні ресурси, що забезпечують розвиток мовної освіти в університетах Китаю.

Сучасна університетська система освіти Китаю розвивається відповідно до стратегічних національних ініціатив, спрямованих на підвищення якості освіти, міжнародну інтеграцію та інноваційний розвиток. Структура системи вищої освіти має тріадну основу: державні університети, приватні університети й коледжі, професійно-технічні навчальні заклади. Унаслідок посиленого зацікавлення китайською мовою, стрімко збільшується кількість студентів, зростає попит на викладачів китайської мови, запроваджено міжнародні іспити з китайської мови як іноземної в різних країнах світу.

Досліджено типологію програм із мовної освіти в університетах Китаю за освітніми рівнями й напрямками. Умовно виокремлено програми з китайської мови для іноземців та програми фахової іншомовної підготовки. Організація навчання за програмами мовної освіти передбачає різні моделі освітньої траєкторії: підготовчі програми; тривалі програми навчання; короткотривалі (інтенсивні/практичні); регулярні програми; практико-орієнтовані програми.

На тлі підвищеної уваги до китайської мови як іноземної постала необхідність в оновленні змісту освітніх програм і в удосконаленні методики навчання китайської мови як іноземної (орфографічні стратегії, семантичні стратегії, стратегії пам'яті, фонологічні стратегії та метакогнітивні стратегії). З'ясовано, що методика навчання китайської мови як іноземної ґрунтована на поєднанні принципу диверсифікації, апроксимації, урізноманітнення вправ, методу асоціацій у навчанні лексики, перекладного методу, комунікативних завдань, багаторазового запам'ятовування, ігрових методів, прийомів мнемотехніки, проблемно-орієнтованого навчання, кейсів, методу «перевернутого класу», «скафолдингу», «тандем навчання» тощо.

Констатовано, що китайські університети регламентують високі стандарти мовної освіти, поєднуючи традиційні підходи навчання із сучасними цифровими технологіями й застосунками («The Mandarin Pod», «ChineseClass101», «iQIYI», «Youku», «LingoDeer», «Italki», «Preply», «Memrise» та ін.), що помітно покращують процес навчання китайської мови, створюючи інтерактивне й доступне навчальне середовище.

У *третьому розділі* «Перспективні напрями розвитку мовної освіти в Україні на інституційному рівні в умовах освітнього партнерства» схарактеризовано китайсько-українські ініціативи щодо розвитку партнерства у сфері мовної освіти на інституційному рівні, окреслено особливості іншомовної підготовки здобувачів з іноземної мови (китайської) на підставі досвіду Хмельницького національного університету, обґрунтовано перспективні напрями розвитку мовної освіти в Україні, з огляду на конструктивні ідеї практики Китаю.

Наголошено, що Україна та Китай мають великий потенціал для зміцнення партнерства у сфері мовної освіти, це сприятиме розвитку двосторонніх відносин і підвищенню якості підготовки фахівців у міжнародному контексті, поглибленню культурного діалогу між двома країнами. Важливу роль у міжнародній культурно-освітній співпраці, сприянні міжкультурному діалогу, інтеграції мовної освіти та розширенню можливостей академічного обміну виконують Інститути Конфуція, слугуючи інструментом культурної дипломатії КНР.

Серед найбільш ефективних напрямів співпраці виокремлено такі: розроблення спільних освітніх програм, які надають студентам змогу отримати дипломи обох країн; запровадження стипендій уряду КНР, що сприяє фінансуванню навчання українських студентів у провідних університетах Китаю; участь здобувачів у мовних літніх школах, що оптимізує формування міжкультурної компетентності та вдосконалення мовних навичок. Українсько-китайська академічна співпраця демонструє позитивну динаміку й відкриває нові можливості для інтеграції вітчизняної освіти в глобальний освітній простір.

Окремі ідеї, підходи, методи й технології навчання китайської мови впроваджено в освітній процес ХНУ. Ефективне поєднання традиційних та інноваційних методів і прийомів навчання китайської мови сприяє персоналізації навчання, підвищенню мотивації студентів, створенню ефективного освітнього середовища, що забезпечує розвиток усіх мовленнєвих навичок.

Обґрунтовано перспективні напрями розвитку мовної освіти в Україні, що стосуються впровадження інновацій на державному та інституційному рівнях. Пропозиції диференційовано на загально-рекомендаційні та конкретно-рекомендаційні, залежно від рівня їх реалізації та сфери впливу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що *вперше* у вітчизняній педагогічній теорії та практиці на основі комплексного дослідження *обґрунтовано* сучасні тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття), а саме: інтеграція в міжнародну культурно-освітню спільноту; розвиток білінгвізму й мультилінгвізму; екологізація мовної освіти; збалансована мовна політика у забезпеченні глобальної комунікації; формування лінгвального ландшафту на засадах тримовності й двописемності; поєднання класичних гуманітарних традицій із сучасними світовими освітніми тенденціями; інтернаціоналізація мовної освіти на інституційному рівні; популяризація китайської мови за межами країни через діяльність Інститутів Конфуція; використання інноваційних методів і технологій навчання іноземної мови; організація навчання за програмами мовної освіти з різними моделями освітньої траєкторії; цифровізація мовної освіти в університетах; *окреслено* можливості використання конструктивних ідей китайського досвіду в контексті розвитку мовної освіти в університетах України; *удосконалено* форми, методи й технології викладання китайської мови як іноземної в університетах України на засадах використання китайського досвіду; *подальшого розвитку набули* положення щодо впливу філософських ідей і глобалізаційних процесів на розвиток мовної освіти в Китаї; формування напрямів та сучасних стратегій державної мовної політики Китаю; уявлення про мультилінгвізм у китайському культурно-лінгвальному дискурсі; напрями розвитку співпраці й академічної мобільності у сфері мовної освіти між університетами України та Китаю. До наукового обігу *введено* нові персоналії, факти, поняття, теоретичні ідеї та підходи з проблем розвитку мовної освіти в університетах Китаю.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації полягає в тому, що на основі аналізу й узагальнення сучасних тенденцій розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття) витлумачено різні аспекти білінгвізму та багатомовності в Китаї; доведено престижність національної мови та взаємодії із суспільством; схарактеризовано глобальні тренди двомовної освіти; викладено педагогічні засади транслінгвізму й використання мовних практик, які виходять за межі традиційних мовних систем тощо. Відкритими для наукової дискусії є питання змістового наповнення академічного контексту таких понять, як «білінгвізм», «транслінгвізм», «трилінгвізм», «мультилінгвізм», «білінгвальне навчання», «тримовна освіта», «слабкі» та «сильні» моделі білінгвальної освіти тощо. Розроблено й упроваджено навчально-методичне забезпечення, а саме навчально-методичний комплекс для освітнього компонента «Китайська мова (за рівнями)»; структуровано й оновлено зміст дисциплін «Порівняльна професійна педагогіка» (тема «Мовна освіта в Китаї»); «Ділова англійська мова» для китайських студентів Хмельницького національного університету. Представлені в роботі організаційно-педагогічні аспекти навчання китайської мови впроваджено в педагогічну практику для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, підвищення їхньої мотивації до виконання самостійних, індивідуальних і групових дослідницьких завдань. Отримані результати можуть бути використані в освітньому процесі ЗВО під час подальшого розроблення освітньо-професійних та освітньо-наукових міждисциплінарних програм, викладання курсів з іноземної мови, основ наукового дослідження, методики викладання іноземних мов, лінгводидактики, порівняльної професійної педагогіки, вибіркового навчальних курсів, спецкурсів, тренінгів. Прогностичний потенціал наукової студії зумовлений можливістю організації на її основі подальших наукових розвідок із проблем мовної освіти, педагогічної компаративістики. Результати наукового пошуку стануть у пригоді магістрантам, аспірантам, докторантам під час підготовки й реалізації досліджень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Опубліковані праці, що відображають основні наукові результати дисертації

1. Bidyuk, N., & Sova, M. (2021). A brief overview of the Chinese education system. *Comparative Professional Pedagogy*, 11(2), 20–29.
[https://doi.org/10.31891/2308-4081/2021-11\(2\)-2](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2021-11(2)-2)
<https://cpp.khmnu.edu.ua/index.php/cpp/article/view/45/44>
2. Сова, М. (2022). Білінгвальна освіта як стратегічний напрям розвитку людських ресурсів Китаю. *Comparative Professional Pedagogy*, 12(2), 91–99.
[https://doi.org/10.31891/2308-4081/2022-12\(2\)-10](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2022-12(2)-10)
<https://cpp.khmnu.edu.ua/index.php/cpp/article/view/23/23>
3. Сова, М. (2023). Викладання китайської мови як іноземної в університетах Китаю. *Comparative Professional Pedagogy*, 13(2), 84–91.
[https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13\(2\)-10](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13(2)-10)
<https://cpp.khmnu.edu.ua/index.php/cpp/article/view/61/56>
4. Сова, М. (2024a). Мовна політика США та Китаю. *Comparative Professional Pedagogy*, 14(1), 162–169.
[https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14\(1\)-19](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14(1)-19)
<https://cpp.khmnu.edu.ua/index.php/cpp/article/view/84/83>
5. Сова, М. (2024b). Інформаційно-методичне забезпечення мовної освіти в університетах Китаю. *Comparative Professional Pedagogy*, 14(2), 182–191.
[https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14\(2\)-1](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14(2)-1)
<https://cpp.khmnu.edu.ua/index.php/cpp/article/view/96/101>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Сова, М. (2021a). Семантичні особливості нової китайської лексики, пов'язаної із пандемією коронавірусу. *Сучасна філологія: теорія та практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (с. 249–250). Київ: Нац. акад. СБУ.

7. Сова, М. (2021b). Лінгвокультурологічний та когнітивний аспекти новоутворень китайської мови періоду пандемії COVID-19. *Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у світі: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (с. 44–47). За ред. проф. Пшеничної Л. В. 30 листопада 2021 року. Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка. Суми: ФОП Цьома С. П.

https://angl.khmnpu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/15/programa-konferenciya_30_listopada_2021_139d8.pdf

8. Сова, М. (2022a). Становлення та сучасний стан системи іншомовної освіти в Китаї. *Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів: матеріали тез доповідей XI міжнародного науково-методологічного Інтернет-семінару* (с. 110–111). Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; Хмельницький національний університет; за заг. ред. Н. М. Бідюк. Київ-Хмельницький: «Термінова поліграфія».

http://lib.khnu.km.ua/konfer_HNU/2022/konf_19_05_2022.pdf

9. Сова, М. (2022b). Еколінгвістика та її дотичність до неологічного дискурсу у вивченні китайської мови. *Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26 жовтня 2022 р.* (с. 118–120). Вінниця: ТОВ «Друк».

10. Сова, М. (2023a). Інноваційні методи навчання китайської мови. *The 4th International Scientific and Practical Conference «Topical Aspects of Modern Scientific Research»* (с. 427–430). CPN Publishing Group, Tokyo, Japan.

<https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/TOPICAL-ASPECTS-OF-MODERN-SCIENTIFIC-RESEARCH-21-23.12.23.pdf>

11. Сова, М. (2023b). Деякі аспекти навчання китайської мови на початковому етапі. *Іноземні мови як інтегративний складник освіти дорослих в контексті цивілізаційних змін XXI століття*: матеріали І Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 20 грудня 2023 року (с. 176–177). Суми: Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка.

***Опубліковані праці, що додатково
відображають наукові результати дисертації***

12. Сова, М., & Вечоринська, Т. (2021). Словотвірно-структурні особливості нової китайської лексики, пов'язаної з пандемією коронавірусу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 47(2), 113–117.

<https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.47-2.26>

http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v47/part_2/28.pdf

ABSTRACT

Sova M. V. Trends in the Development of Language Education at Universities in China (Late 20th – Early 21st Century). – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 011 Educational, pedagogical sciences. – Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, 2025.

The thesis presents a theoretical generalization and addresses the scientific task of identifying current trends in the development of language education at Chinese universities in the late 20th – early 21st centuries. It also substantiates the potential for the creative application of constructive elements from the Chinese experience within the higher language education system of Ukraine.

Chapter One "Theoretical and Methodological Foundations of Language Education Development in China" elucidates current issues in Ukrainian and

international academic discourse, explores the influence of philosophical doctrines on the evolution of language education in China, highlights modern strategies for state language policy development, and examines bilingual education as a strategic direction for human capital development in China.

A comprehensive analysis of the research base confirms that the issue of language education development in Chinese universities remains insufficiently addressed in comparative pedagogical discourse. In alignment with the logic of scholarly inquiry, contemporary studies are systematized across the following domains: the historical and socio-philosophical foundations of language education in China; development and reform of China's language policy during the late 20th – early 21st centuries; linguistic diversity and tolerance in Chinese society; psychological and pedagogical foundations of language education; evolution and functioning of the higher education system in China; processes of linguistic and educational globalization; and the internationalization of higher language education in both China and Ukraine.

It is established that the historical and socio-philosophical underpinnings of language education in China form the basis for its conceptualization as a multifaceted phenomenon that integrates national traditions, modernization, and globalization. Influenced by Confucianism, Daoism, and Buddhism, which underpin Chinese cultural and social norms, language education in China functions not only as a communicative tool but also as an instrument of social cohesion, international integration, and preservation of national identity.

Currently, language policy in China is coordinated by several state institutions tasked with monitoring linguistic conditions, standardizing language norms, and establishing mandatory hieroglyphic standards. Language education reforms reflect national priorities such as improving foreign language proficiency, global promotion of the Chinese language, and fostering intercultural dialogue. China's domestic language policy emphasizes internal implementation, while also promoting the Chinese language internationally through "soft power," thereby enhancing the country's competitive stance in the global education sector. The national language

policy supports trilingualism and bilingualism, defined as proficiency in a minority native language, Putonghua, and English. Four models of multilingual education are identified: Accretive, Balanced, Transitional, and Depreciative, each characterized by varying degrees of emphasis on minority versus national language dominance.

Chapter Two "Organizational and Methodological Foundations of Language Education at Chinese Universities" outlines the general characteristics of China's university education system, presents a typology of language education programs, highlights innovative approaches to teaching Chinese as a foreign language, and analyzes the instructional and informational support resources that underpin language education.

China's modern higher education system is developing in alignment with national strategies aimed at improving educational quality, enhancing international cooperation, and promoting innovation. The structural framework comprises public and private universities, colleges, and vocational schools. The increased global interest in learning Chinese is evidenced by a growing student population, heightened demand for qualified teachers, and the global administration of standardized exams in Chinese as a second language.

The study classifies language education programs at Chinese universities by educational level and specialization. These include programs for foreigners learning Chinese as a second language and professional foreign language programs (e.g., philology, pedagogy, business, diplomacy). Instructional models vary across preparatory courses, long-term and short-term programs, regular curricula, and practice-oriented learning trajectories.

The growing popularity of Chinese as a second foreign language necessitates curriculum updates and methodological improvements. Teaching strategies encompass spelling, semantic, memory-based, phonological, and metacognitive approaches. Effective instruction combines diversification, contextualization, associative techniques, translation methods, communicative tasks, mnemonic tools, problem-based learning, case studies, the flipped classroom model, and scaffolded instruction.

Chinese universities maintain high standards by integrating traditional pedagogical methods with digital technologies and language learning platforms (e.g., The Mandarin Pod, ChineseClass101, iQIYI, Youku, LingoDeer, Italki, Preply, Memrise), thus fostering interactive and accessible learning environments.

Chapter Three "Promising Directions for the Development of Language Education in Ukraine at the Institutional Level in the Context of the Ukrainian-Chinese Educational Partnership" explores bilateral initiatives in language education, highlights foreign language training at Khmelnytskyi National University, and proposes directions for the integration of constructive Chinese educational practices into Ukraine's higher education system.

The study emphasizes the potential of Ukrainian-Chinese cooperation in strengthening bilateral ties and enhancing educational quality. Confucius Institutes play a significant role in cultural diplomacy by promoting intercultural dialogue, supporting language education, and facilitating academic exchanges. Effective collaboration includes joint degree programs, scholarships provided by the Chinese government for Ukrainian students, and participation in summer language schools.

At Khmelnytskyi National University, elements of Chinese pedagogical practice have been integrated into the curriculum through innovative teaching methods and blended learning models, which enhance student motivation and foster personalized educational experiences.

The thesis identifies general and specific recommendations for reforming language education in Ukraine, classified by implementation level and area of influence.

The scientific novelty lies in *the first* comprehensive pedagogical study in Ukraine to identify contemporary trends in language education at Chinese universities from the late 20th to early 21st centuries. These include internationalization; the promotion of bilingualism and multilingualism; ecological perspectives in language education; balanced language policy; trilingual and bilingual language landscapes; integration of classical humanistic traditions with global educational trends; popularization of Chinese through Confucius Institutes;

digital transformation; and diverse educational trajectories. The dissertation outlines the potential adaptation of Chinese educational practices in Ukrainian universities, including content, methods, and technological tools for teaching Chinese as a foreign language. *Further development* is provided on the influence of philosophical ideas and globalization on Chinese language education, state language policy strategies, conceptualizations of multilingualism in Chinese discourse, and pathways for academic cooperation and mobility between China and Ukraine. The study introduces new theoretical perspectives, empirical data, and methodological approaches to language education in the context of Chinese higher education.

The theoretical and practical significance of the study includes the identification and synthesis of trends in Chinese language education, characteristics of bilingualism and multilingualism, sociolinguistic status of the national language, global patterns in bilingual instruction, and pedagogical principles of translingualism. Open questions remain regarding the content and scope of such terms as "bilingualism," "translingualism," "trilingualism," "multilingualism," and "models of bilingual education." The dissertation also presents developed and implemented methodological resources, including a curriculum package for Chinese language instruction, revised course content for "Comparative Professional Pedagogy" (section on Chinese language education), and a course in "Business English" for Chinese students at Khmelnytskyi National University. Organizational and pedagogical findings have been applied in practical settings to enhance student engagement and independent learning.

The results may be applied in developing academic programs, teaching foreign languages, research methods, linguodidactics, and comparative pedagogy. The study has predictive value and can support future research in language education and comparative studies.